EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS DIREKTIV 2003/88/EF
af 4. november 2003
om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden

EUROPA-PARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPÆISKE UNION HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, særlig artikel 137 stk. 2,

under henvisning til forslag fra Kommissionen,

under henvisning til udtalelse fra Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg ([1]),

efter høring af Regionsudvalget,

efter proceduren i traktatens artikel 251 ([2]), og

ud fra følgende betragtninger:

(1) I Rådets direktiv 93/104/EF af 23. november 1993 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden ([3]) er der fastsat minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden med hensyn til daglige hvileperioder, pauser, ugentlig hviletid, maksimal ugentlig arbejdstid, årlig ferie samt aspekter i forbindelse med natarbejde, skifteholdsarbejde og arbejdsrytme, og direktivet er blevet ændret væsentligt. Af hensyn til klarheden bør der foretages en kodifikation af de pågældende bestemmelser.

(2) I henhold til traktatens artikel 137 støtter og supplerer Fællesskabet medlemsstaternes indsats med henblik på at forbedre arbejdsmiljøet for at beskytte arbejdstagernes sundhed og sikkerhed. Det skal i direktiver vedtaget på grundlag af denne artikel undgås at pålægge administrative, finansielle og retlige byrder af en sådan art, at de hæmmer oprettelse og udvikling af små og mellemstore virksomheder.

(3) Bestemmelserne i Rådets direktiv 89/391/EØF af 12. juni 1989 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet ([4]) finder fortsat i fuld udstrækning anvendelse på de områder, der er omfattet af nærværende direktiv, dog med forbehold af strengere og/eller mere specifikke bestemmelser i nærværende direktiv.

(4) Forbedring af arbejdstagernes sikkerhedsmæssige, hygiejnemæssige og sundhedsmæssige vilkår under arbejdet er et mål, der ikke bør underordnes rent økonomiske hensyn.

(5) Alle arbejdstagere bør have passende hvileperioder. Begrebet »hvile« bør udtrykkes i tidsenheder, dvs. i dage, timer og/eller brøkdele heraf. Arbejdstagerne i Fællesskabet bør have minimumshvileperioder — dagligt, ugentligt og årligt — og passende pauser. I denne forbindelse bør der også fastsættes et loft for den ugentlige arbejdstid.

(6) Der bør tages hensyn til Den Internationale Arbejdsorganisations principper om tilrettelæggelse af arbejdstiden, herunder om natarbejde.

(7) Der er foretaget undersøgelser, som viser, at den menneskelige organisme om natten er særlig følsom over for miljøforstyrrelser og over for visse byrdefulde former for arbejdstilrettelæggelse, og at lange perioder med natarbejde kan være skadelige for arbejdstagernes sundhed og være til fare for sikkerheden under arbejdet.

(8) Varigheden af natarbejde bør derfor begrænses, herunder også overtid, og det bør fastsættes, at arbejdsgivere, som regelmæssigt beskæftiger natarbejdere, på anmodning informerer de kompetente myndigheder herom.

(9) Det er vigtigt, at der tilbydes natarbejdere gratis helbredskontrol, inden de begynder beskæftigelse ved natarbejde og derefter med regelmæssige mellemrum, og at de, hvis de lider af helbredsproblemer, når det er muligt, overføres til dagarbejde, som passer til dem.

(10) Situationen for natarbejdere og skifteholdsarbejdere kræver, at beskyttelsesniveauet for deres sikkerhed og sundhed tilpasses arten af det arbejde, de udfører, og at beskyttelses- og forebyggelsestjenester og -faciliteter forefindes og virker effektivt.

(11) Arbejdsvilkårene kan have skadelige virkninger for arbejdstagernes sikkerhed og sundhed. Ved tilrettelæggelsen af arbejdet efter en bestemt rytme bør der tages hensyn til det generelle princip om, at arbejdet skal tilpasses mennesket.

(12) En europæisk aftale om tilrettelæggelse af arbejdstiden for søfarende er blevet iværksat ved Rådets direktiv 1999/63/EF af 21. juni 1999 om gennemførelse af den aftale om tilrettelæggelse af arbejdstiden for søfarende, som er indgået mellem European Community Shipowner's Association (ECSA) og Federation of Transport Workers' Unions in the European Union (FST) ([5]), som er udstedt i henhold til traktatens artikel 139, stk. 2. Nærværende direktivs bestemmelser gælder derfor ikke for søfarende.

([1]) EUT C 61 af 14.3.2003, s. 123.
([2]) Europa-Parlamentets udtalelse af 17.12.2002 (endnu ikke offentliggjort i EUT) og Rådets afgørelse af 22.9.2003.
([3]) EFT L 307 af 13.12.1993, s. 18. Ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/34/EF (EFT L 195 af 1.8.2000, s. 41).
([4]) EFT L 183 af 29.6.1989, s. 1.
([5]) EFT L 167 af 2.7.1999, s. 33.

(13) Med hensyn til »partsfiskere«, som er arbejdstagere, bør medlemsstaterne i henhold til nærværende direktiv kunne fastsætte kriterierne for opnåelse og tildeling af årlig ferie, herunder retningslinjer for betaling.

(14) De særlige forskrifter, der er fastsat i andre fællesskabsinstrumenter, f.eks. vedrørende hvileperioder, arbejdstid, årlig ferie og natarbejde for visse kategorier af arbejdstagere, bør have forrang frem for bestemmelserne i nærværende direktiv.

(15) Af hensyn til de spørgsmål, som kan opstå i forbindelse med tilrettelæggelsen af arbejdstiden i virksomhederne, synes det hensigtsmæssigt at give mulighed for at anvende visse bestemmelser i nærværende direktiv med en vis smidighed, idet det sikres, at principperne om beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed følges.

(16) Det bør fastsættes, at visse bestemmelser i nærværende direktiv kan fraviges af henholdsvis medlemsstaterne eller arbejdsmarkedets parter. I tilfælde af fravigelse bør der som en generel regel ydes de pågældende arbejdstagere tilsvarende kompenserende hvileperioder.

(17) Nærværende direktiv bør ikke berøre medlemsstaternes forpligtelser med hensyn til fristerne for gennemførelse af de i bilag I, del B, anførte direktiver —

UDSTEDT FØLGENDE DIREKTIV:

KAPITEL 1

ANVENDELSESOMRÅDE OG DEFINITIONER

Artikel 1

Formål og anvendelsesområde

1. Dette direktiv indeholder minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden.

2. Dette direktiv finder anvendelse på:

a) de minimale daglige hvileperioder, ugentlige hvileperioder og årlige ferier, på pauser og på den maksimale ugentlige arbejdstid, samt på

b) visse aspekter i forbindelse med natarbejde, skifteholdsarbejde og arbejdsrytme.

3. Dette direktiv finder anvendelse på alle former for private og offentlige aktiviteter som defineret i artikel 2 i direktiv 89/391/EØF, jf. dog nærværende direktivs artikel 14, 17, 18 og 19.

Dette direktiv finder ikke anvendelse på søfarende som defineret i direktiv 1999/63/EF, jf. dog artikel 2, nr. 8), i nærværende direktiv.

4. Bestemmelserne i direktiv 89/391/EØF finder i fuld udstrækning anvendelse på de forhold, der er nævnt i stk. 2, med forbehold af strengere og/eller mere specifikke bestemmelser i nærværende direktiv.

Artikel 2

Definitioner

I dette direktiv forstås ved:

1) »arbejdstid«: det tidsrum, hvori arbejdstageren er på arbejde og står til arbejdsgiverens rådighed under udførelsen af sin beskæftigelse eller sine opgaver i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis

2) »hvileperiode«: det tidsrum, der ikke er arbejdstid

3) »natperiode«: et tidsrum på mindst syv timer, der er fastsat ved national lovgivning, og som under alle omstændigheder omfatter tidsrummet mellem kl. 00.00 og kl. 05.00

4) »natarbejder«:

   a) dels en arbejdstager, der normalt udfører mindst tre timer af sin daglige arbejdstid i natperioden, og

   b) dels en arbejdstager, der forventes at udføre en vis del af sin årlige arbejdstid i natperioden, idet denne del efter den pågældende medlemsstats valg fastsættes:

      i) ved national lovgivning efter høring af arbejdsmarkedets parter, eller

      ii) ved nationale eller regionale kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter

5) »skifteholdsarbejde«: enhver form for tilrettelæggelse af holdarbejde, som består i, at arbejdstagerne afløser hinanden på de samme arbejdspladser efter en bestemt tidsplan, herunder på skift, og som kan være kontinuerligt eller diskontinuerligt, hvilket kræver, at arbejdstagerne arbejder på forskellige tidspunkter over en given periode af dage eller uger

6) »skifteholdsarbejder«: arbejdstager, som deltager i skifteholdsarbejde

7) »mobil arbejdstager«: en arbejdstager, der er en del af rejsende eller flyvende personale, som er ansat af en virksomhed, der udfører passager- eller godstransport ad vej, ad luftvej eller ad indre vandveje

8) »offshore-arbejde«: arbejde, der hovedsageligt udføres på eller fra offshore-anlæg (herunder boreplatforme), og som direkte eller indirekte har forbindelse med udforskning, udvinding eller udnyttelse af mineralforekomster, herunder kulbrinter, samt dykning i forbindelse med sådanne aktiviteter, uanset om dykningen udføres fra et offshore-anlæg eller fra et fartøj

9) »tilstrækkelig hvile«: det forhold, at arbejdstagere har regelmæssige, uafbrudte hvileperioder, udtrykt i tidsenheder, der er tilstrækkeligt lange til at sikre, at de på grund af træthed eller andre uregelmæssige arbejdsrytmer ikke forårsager skader på sig selv, kolleger eller andre, og at de hverken på kort eller lang sigt skader deres helbred.

KAPITEL 2

MINIMUMSHVILEPERIODER — ANDRE ASPEKTER AF TILRETTELÆGGELSEN AF ARBEJDSTIDEN

Artikel 3

Daglig hviletid

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at alle arbejdstagere får en minimumshvileperiode på 11 sammenhængende timer inden for hver 24-timersperiode.

Artikel 4

Pauser

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at alle arbejdstagere kan holde pause, hvis den daglige arbejdstid overstiger seks timer; de nærmere bestemmelser herfor, herunder varigheden og kriterierne for tildeling af pausen, fastsættes i kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter eller, hvor sådanne overenskomster eller aftaler ikke findes, i den nationale lovgivning.

Artikel 5

Ugentlig hviletid

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at alle arbejdstagere for hver syvdagesperiode får en sammenhængende minimumshvileperiode på 24 timer, hvortil lægges de elleve timers daglig hviletid, som er omhandlet i artikel 3.

Hvis objektive eller tekniske omstændigheder eller omstændigheder i forbindelse med arbejdets tilrettelæggelse gør det berettiget, kan der fastsættes en minimumshvileperiode på 24 timer.

Artikel 6

Maksimal ugentlig arbejdstid

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for, at det, henset til kravene om at beskytte arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, sikres:

a) at den ugentlige arbejdstid begrænses ved love eller administrative bestemmelser eller ved kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter

b) at den gennemsnitlige arbejdstid i løbet af en syvdagesperiode ikke overstiger 48 timer, inklusive overarbejde.

Artikel 7

Årlig ferie

1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at alle arbejdstagere får en årlig betalt ferie af mindst fire ugers varighed i overensstemmelse med de kriterier for opnåelse og tildeling heraf, som er fastsat i national lovgivning og/eller praksis.

2. Den minimale årlige betalte ferieperiode kan ikke erstattes med en finansiel godtgørelse, medmindre arbejdsforholdet ophører.

KAPITEL 3

NATARBEJDE — SKIFTEHOLDSARBEJDE — ARBEJDSRYTME

Artikel 8

Natarbejdets varighed

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre:

a) at den normale arbejdstid for natarbejde i gennemsnit ikke overstiger otte timer pr. periode på 24 timer

b) at natarbejdere ved særlig risikofyldt beskæftigelse eller beskæftigelse, der indebærer en betydelig fysisk eller psykisk belastning, ikke arbejder mere end otte timer i løbet af en periode på 24 timer, i hvilken de udfører natarbejde.

For så vidt angår litra b) defineres særlig risikofyldt beskæftigelse eller beskæftigelse, der indebærer en betydelig fysisk eller psykisk belastning, i den nationale lovgivning og/eller praksis eller ved kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter under hensyn til de følgevirkninger og risici, der er forbundet med natarbejde.

Artikel 9

Helbredskontrol og natarbejderes overgang til dagarbejde

1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre:

a) at der tilbydes natarbejdere gratis helbredskontrol, inden de begynder beskæftigelse ved natarbejde og derefter med regelmæssige mellemrum

b) at natarbejdere, der lider af helbredsproblemer, som påviseligt skyldes, at de udfører natarbejde, når det er muligt, overføres til dagarbejde, som passer til dem.

2. Den i stk. 1, litra a), omhandlede gratis helbredskontrol skal være omfattet af lægens tavshedspligt.

3. Den i stk. 1, litra a), omhandlede gratis helbredskontrol kan indgå i en national helbredsordning.

Artikel 10

Garantier i forbindelse med natarbejde

Medlemsstaterne kan lade arbejde, der udføres af bestemte kategorier natarbejdere, være betinget af opfyldelsen af visse garantier på vilkår, der fastsættes i den nationale lovgivning og/eller praksis, for så vidt angår arbejdere, som løber en sikkerheds- eller sundhedsmæssig risiko, der er knyttet til natarbejdet.

Artikel 11

Information ved regelmæssig beskæftigelse af natarbejdere

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at arbejdsgivere, som regelmæssigt beskæftiger natarbejdere, på anmodning informerer de kompetente myndigheder herom.

Artikel 12

Sikkerheds- og sundhedsbeskyttelse

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre:

a) at der for natarbejdere og skifteholdsarbejdere gælder et beskyttelsesniveau for sikkerhed og sundhed, som svarer til arten af det arbejde, de udfører

b) at der findes passende beskyttelses- og forebyggelsestjenester og -faciliteter vedrørende natarbejderes og skifteholdsarbejderes sikkerhed og sundhed, som svarer til dem, der gælder for de øvrige arbejdstagere, og som er til rådighed til enhver tid.

Artikel 13

Arbejdsrytme

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at en arbejdsgiver, der agter at tilrettelægge arbejdet efter en bestemt rytme, tager hensyn til det generelle princip om, at arbejdet skal tilpasses mennesket, navnlig med henblik på at afbøde virkningen af monotont arbejde og arbejde i en fast rytme, og alt efter arbejdets art, til kravene vedrørende sikkerhed og sundhed, særlig for så vidt angår pauser i arbejdstiden.

KAPITEL 4

DIVERSE BESTEMMELSER

Artikel 14

Mere specifikke fællesskabsbestemmelser

Dette direktiv finder ikke anvendelse, hvis andre fællesskabsinstrumenter indeholder mere specifikke forskrifter vedrørende tilrettelæggelse af arbejdstiden for visse former for beskæftigelse eller erhvervsvirksomhed.

Artikel 15

Gunstigere bestemmelser

Dette direktiv berører ikke medlemsstaternes adgang til at anvende eller indføre love og administrative bestemmelser, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, eller til at fremme eller tillade anvendelse af kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter, der er gunstigere med hensyn til beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed.

Artikel 16

Referenceperioder

Medlemsstaterne kan fastsætte følgende:

a) for gennemførelsen af artikel 5 (ugentlig hviletid): en referenceperiode på ikke over 14 dage

b) for gennemførelsen af artikel 6 (maksimal ugentlig arbejdstid): en referenceperiode på ikke over fire måneder.

   Perioder med årlig betalt ferie i henhold til artikel 7 og perioder med sygeorlov medtages ikke i eller er neutrale i forhold til beregningen af gennemsnittet

c) for gennemførelsen af artikel 8 (natarbejdets varighed) fastsættes der en referenceperiode efter høring af arbejdsmarkedets parter eller ved nationale eller regionale kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter.

   Hvis den i artikel 5 fastsatte minimumshvileperiode på 24 timer falder i denne referenceperiode, lades den ude af betragtning ved beregning af gennemsnittet.

KAPITEL 5

UNDTAGELSER OG FRAVIGELSER

Artikel 17

Undtagelsesbestemmelser

1. Under overholdelse af de generelle principper for beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed kan medlemsstaterne fravige artikel 3, 4, 5, 6, 8 og 16, når arbejdstidens længde som følge af særlige træk ved det udførte arbejde ikke måles og/eller fastsættes på forhånd, eller når arbejdstagerne selv kan fastsætte den, bl.a. når der er tale om:

a) personale med ledelsesfunktioner eller andet personale, der har beføjelse til at træffe selvstændige beslutninger

b) arbejdende familiemedlemmer eller

c) arbejdstagere, hvis arbejde knytter sig til kirkers og trossamfunds religiøse handlinger.

2. De undtagelser, der er angivet i stk. 3, 4 og 5, kan fastsættes ved love eller administrative bestemmelser eller ved kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter, forudsat at der ydes de pågældende arbejdstagere tilsvarende kompenserende hvileperioder, eller — i usædvanlige tilfælde, hvor det af objektive grunde ikke er muligt at yde sådanne tilsvarende kompenserende hvileperioder — på betingelse af, at der ydes de pågældende arbejdstagere en passende beskyttelse.

3. I overensstemmelse med stk. 2 i denne artikel kan artikel 3, 4, 5, 8 og 16 fraviges:

a) for aktiviteter, der er kendetegnet ved afstand mellem arbejdstagerens arbejdssted og bopæl, blandt andet offshorearbejde, eller ved afstand mellem arbejdstagerens forskellige arbejdssteder

b) for vagt-, overvågnings- og døgnvagtaktiviteter, der er kendetegnet ved nødvendigheden af at beskytte goder og personer, f.eks. når der er tale om vagter, portnere eller vagtselskaber

c) for aktiviteter, der er kendetegnet ved nødvendigheden af at sikre kontinuerlige ydelser eller vedvarende produktion, f.eks. når der er tale om:

   i) modtagelse, behandling og/eller pleje på hospitaler eller lignende institutioner, herunder aktiviteter, der udøves af læger under uddannelse, døgninstitutioner og plejehjem samt fængsler

   ii) personale beskæftiget i havne eller lufthavne

   iii) presse, radio, fjernsyn, filmproduktion, postvæsen og telekommunikation, ambulancetjeneste, brandvæsen og civilbeskyttelse

   iv) gas-, vand- og elektricitetsforsyning, renovationsvæsen og forbrændingsanlæg

   v) industrier, hvis arbejdsproces af tekniske grunde ikke kan afbrydes

   vi) forsknings- og udviklingsaktiviteter

   vii) jordbrug

   viii) arbejdstagere, der er beskæftiget med rutebefordring af passagerer i byer

d) i tilfælde af forudsigeligt ekstraarbejde, f.eks.:

   i) inden for jordbrug

   ii) inden for turisterhvervet

   iii) inden for postvæsenet

e) for arbejdstagere i jernbanetransportsektoren:

   i) for lejlighedsvise aktiviteter

   ii) for aktiviteter, som de udøver om bord på tog, eller

   iii) for aktiviteter, der er forbundet med jernbanernes faste transporttider, og som skal sikre en flydende og planmæssig jernbanetrafik

f) under de omstændigheder, der er nævnt i artikel 5, stk. 4, i direktiv 89/391/EØF

g) i tilfælde af ulykker eller overhængende fare for ulykker.

4. I overensstemmelse med stk. 2 i denne artikel kan artikel 3 og 5 fraviges:

a) for skifteholdsarbejde, når arbejdstageren skifter hold og ikke mellem afslutningen af det ene holds arbejde og begyndelsen af det andet holds har mulighed for at tage den daglige eller ugentlige hviletid

b) ved aktiviteter, der er kendetegnet ved flere kortere arbejdsperioder i løbet af dagen, f.eks. rengøringsarbejde.

5. I overensstemmelse med stk. 2 i denne artikel kan artikel 6 og artikel 16, litra b), fraviges for læger under uddannelse i overensstemmelse med bestemmelserne i andet til syvende afsnit i nærværende stykke.

For så vidt angår artikel 6 kan de i første afsnit anførte fravigelser tillades i en overgangsperiode på fem år fra den 1. august 2004.

Medlemsstaterne råder over et tidsrum på højst to år mere, hvis det skønnes nødvendigt, for at overvinde vanskelighederne med at overholde arbejdstidsbestemmelserne i forbindelse med deres ansvar for at tilrettelægge og yde sundheds- og lægetjenester. Mindst seks måneder før udløbet af overgangsperioden sender den pågældende medlemsstat Kommissionen en underretning herom med angivelse af grundene, således at Kommissionen efter passende høringer kan afgive en udtalelse senest tre måneder efter modtagelsen heraf. Såfremt medlemsstaten ikke lægger Kommissionens udtalelse til grund, begrunder den sin beslutning herom. Medlemsstatens underretning og begrundelse samt Kommissionens udtalelse offentliggøres i *Den Europæiske Unions Tidende* og fremsendes til Europa-Parlamentet.

Medlemsstaterne råder over et yderligere tidsrum på højst et år, hvis det skønnes nødvendigt, for at overvinde særlige vanskeligheder i forbindelse med varetagelsen af de ansvarsområder, der er angivet i tredje afsnit. De følger den procedure, der er angivet heri.

Medlemsstaterne sikrer, at det gennemsnitlige antal ugentlige arbejdstimer aldrig overstiger 58 timer i de første tre år af overgangsperioden, 56 timer i de følgende to år og 52 timer i en eventuel resterende periode.

Arbejdsgiveren hører arbejdstagerrepræsentanterne i god tid med henblik på at opnå en aftale, når det er muligt, om ordningerne for overgangsperioden. Inden for begrænsningerne i femte afsnit kan en sådan aftale omfatte:

a) det gennemsnitlige antal ugentlige arbejdstimer i overgangsperioden, og

b) de foranstaltninger, der skal vedtages for at nedsætte det ugentlige antal arbejdstimer til gennemsnitligt 48 ved udgangen af overgangsperioden.

For så vidt angår artikel 16, litra b), kan de i første afsnit angivne fravigelser tillades, forudsat at referenceperioden ikke overstiger 12 måneder i løbet af første del af overgangsperioden som omhandlet i femte afsnit, og seks måneder derefter.

Artikel 18

Undtagelsesbestemmelser ved kollektive overenskomster

Artikel 3, 4, 5, 8 og 16 kan fraviges ved kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter på nationalt eller regionalt niveau, eller i overensstemmelse med regler, som disse parter har fastsat, ved kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter på et lavere niveau.

De medlemsstater, hvor der ikke findes noget lovbestemt system for indgåelse af kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter på nationalt eller regionalt niveau på de områder, der er omfattet af dette direktiv, eller de medlemsstater, hvor der findes en særlig lovbestemt ramme herfor, men da inden for grænserne af denne, kan i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis tillade, at artikel 3, 4, 5, 8 og 16 fraviges ved kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter på et passende kollektivt niveau.

Fravigelse i stk. 1 og 2 er kun tilladt, hvis der ydes de pågældende arbejdstagere tilsvarende kompenserede hvileperioder, eller — i undtagelsestilfælde, hvor det af objektive grunde ikke er muligt at yde sådanne tilsvarende kompenserende hvileperioder — på betingelse af, at der ydes de pågældende arbejdstagere en tilsvarende beskyttelse.

Medlemsstaterne kan fastsætte nærmere regler for:

a) hvordan arbejdsmarkedets parter skal anvende denne artikel, og

b) hvorledes bestemmelserne i de kollektive overenskomster eller aftaler, som er indgået i overensstemmelse med denne artikel, kan udvides til også at omfatte andre arbejdstagere i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis.

Artikel 19

Begrænsninger i undtagelser fra referenceperioden

Muligheden for at fravige artikel 16, litra b), som fastsat i artikel 17, stk. 3, og artikel 18, må ikke medføre, at referenceperioden overstiger seks måneder.

Medlemsstaterne skal dog under overholdelse af almindelige principper for beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed have mulighed for at tillade, at der af objektive og tekniske grunde samt af hensyn til arbejdets tilrettelæggelse ved kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter fastsættes referenceperioder, som under ingen omstændigheder må overstige 12 måneder.

Inden den 23. november 2003 tager Rådet, på grundlag af et forslag fra Kommissionen ledsaget af en evalueringsrapport, bestemmelserne i denne artikel op til fornyet behandling og beslutter, hvad der videre skal foretages.

Artikel 20

Mobile arbejdstagere og offshore-arbejde

1. Artikel 3, 4, 5 og 8 finder ikke anvendelse på mobile arbejdstagere.

Medlemsstaterne træffer imidlertid de fornødne foranstaltninger for at sikre, at mobile arbejdstagere har ret til tilstrækkelig hvile, undtagen under de omstændigheder, der er fastsat i artikel 17, stk. 3, litra f) og g).

2. Medlemsstaterne kan, under overholdelse af almindelige principper for beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed og efter at have hørt de berørte arbejdsmarkedsparter samt bestræbt sig for at fremme alle relevante former for arbejdsmarkedsdialog, herunder forhandlinger mellem parterne, såfremt de ønsker det, af objektive eller tekniske grunde eller af hensyn til arbejdets tilrettelæggelse udvide den referenceperiode, der er omhandlet i artikel 16, litra b), til 12 måneder for arbejdstagere, der primært udfører offshore-arbejde.

3. Senest den 1. august 2005 vurderer Kommissionen efter høring af medlemsstaterne og arbejdsmarkedets parter på europæisk plan, hvordan bestemmelserne er gennemført for arbejdstagere på offshore-anlæg ud fra et sundheds- og sikkerhedsmæssigt synspunkt, med henblik på om fornødent at foreslå passende ændringer.

Artikel 21

Arbejdstagere, der arbejder om bord på havgående fiskerfartøjer

1. Artikel 3, 4, 5, 6 og 8 finder ikke anvendelse på arbejdstagere, der arbejder om bord på havgående fiskerfartøjer, som sejler under en medlemsstats flag.

Medlemsstaterne skal imidlertid træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at en arbejdstager på et havgående fiskerfartøj, som sejler under en medlemsstats flag, har ret til tilstrækkelig hvile og en maksimal ugentlig arbejdstid på 48 timer i en referenceperiode, der ikke overstiger 12 måneder.

2. Inden for de grænser, der er anført i stk. 1, andet afsnit, og stk. 3 og 4, træffer medlemsstaterne de nødvendige foranstaltninger for, under hensyn til kravene om at beskytte disse arbejdstageres sikkerhed og sundhed, at sikre:

a) at arbejdstiden er begrænset til et maksimalt antal timer, som ikke må overskrides inden for et givet tidsrum, eller

b) et minimalt antal hviletimer, som skal gives inden for et givet tidsrum.

Det maksimale antal arbejdstimer eller det minimale antal hviletimer fastsættes ved lov eller administrative bestemmelser eller i kollektive aftaler eller i aftaler mellem arbejdsmarkedets parter.

3. Grænserne for arbejds- eller hviletid fastsættes enten:

a) som et maksimalt antal arbejdstimer, som ikke må overstige:

i) 14 timer i en given 24-timers periode, og

ii) 72 timer i en given 7-dages periode

eller

b) som et minimalt antal hviletimer, som ikke må være under:

i) 10 timer i en given 24-timers periode, og

ii) 77 timer i en given 7-dages periode.

4. Hviletimerne kan højst opdeles i to perioder, hvoraf den ene skal være på mindst seks timer, og tidsrummet mellem to på hinanden følgende hvileperioder må ikke overstige 14 timer.

5. I overensstemmelse med de almindelige principper om beskyttelse af arbejdstagernes sundhed og sikkerhed kan medlemsstaterne af objektive eller tekniske grunde eller af hensyn til arbejdets tilrettelæggelse give adgang til at fravige grænserne i stk. 1, andet afsnit, og stk. 3 og 4, herunder at oprette referenceperioder. Sådanne undtagelser følger så vidt muligt de givne standarder, men der kan tages hensyn til hyppigere eller længere frihedsperioder eller sikring af kompenserende frihed. Disse undtagelser kan fastsættes:

a) ved love og administrative bestemmelser, forudsat at de berørte arbejdsmarkedsrepræsentanter om muligt er hørt, samt at alle relevante former for arbejdsmarkedsdialog er forsøgt fremmet, eller

b) ved kollektive aftaler eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter.

6. Skibsføreren på et havgående fiskerfartøj har ret til at kræve, at arbejdstagere om bord udfører det antal arbejdstimer, der er nødvendige for fartøjets, ombordværende personers eller lastens umiddelbare sikkerhed, eller for at komme andre fartøjer eller personer i havsnød til undsætning.

7. Medlemsstaterne kan bestemme, at arbejdstagere om bord på havgående fiskerfartøjer, som ifølge national lovgivning eller praksis ikke må drive fiskeri i en given periode af kalenderåret på mere end en måned, skal tage årlig ferie, jf. artikel 7, i den pågældende periode.

Artikel 22

Diverse bestemmelser

1. En medlemsstat kan undlade at anvende artikel 6 under overholdelse af de almindelige principper for beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed og forudsat, at den ved nødvendige foranstaltninger, som er truffet med henblik herpå, sikrer:

a) at ingen arbejdsgiver kræver, at en arbejdstager præsterer mere end 48 timers arbejde i løbet af en syvdagesperiode, beregnet som gennemsnit i den referenceperiode, der er omhandlet i artikel 16, litra b), medmindre arbejdstageren har samtykket i at udføre et sådant arbejde

b) at det ikke lægges arbejdstageren til last, at vedkommende ikke er indstillet på at give sit samtykke til at udføre et sådant arbejde

c) at arbejdsgiveren fører ajourførte registre over de arbejdstagere, der udfører et sådant arbejde

d) at registrene stilles til rådighed for de kompetente myndigheder, som af sikkerheds og/eller sundhedsmæssige årsager kan forbyde eller begrænse arbejdstagernes mulighed for at overskride den maksimale ugentlige arbejdstid

e) at arbejdsgiveren efter anmodning fra de kompetente myndigheder giver disse oplysninger om de aftaler, der er indgået med arbejdstagerne om udførelse af et arbejde, hvorved de overskrider en arbejdstid på 48 timer i løbet af en syvdagesperiode, beregnet som gennemsnit i den referenceperiode, der er omhandlet i artikel 16, litra b).

Inden den 23. november 2003 tager Rådet, på grundlag af et forslag fra Kommissionen ledsaget af en evalueringsrapport, bestemmelserne i dette stykke op til fornyet behandling og beslutter, hvad der videre skal foretages.

2. Medlemsstaterne har, for så vidt angår anvendelsen af artikel 7, mulighed for at anvende en overgangsperiode på højst tre år regnet fra den 23. november 1996, forudsat at det i overgangsperioden sikres:

a) at alle arbejdstagere får en årlig betalt ferie af tre ugers varighed i overensstemmelse med de kriterier for opnåelse og tildeling heraf, som er fastsat i national lovgivning og/eller praksis, og

b) at den årlige betalte ferieperiode på tre uger ikke kan erstattes med en finansiel godtgørelse, medmindre arbejdsforholdet ophører.

3. Såfremt medlemsstaterne benytter sig af mulighederne efter denne artikel, underretter de straks Kommissionen herom.

KAPITEL 6

AFSLUTTENDE BESTEMMELSER

Artikel 23

Beskyttelsesniveau

Uanset medlemsstaternes ret til at tilpasse de forskellige love, administrative og kontraktmæssige bestemmelser på arbejdstidsområdet efter udviklingen, for så vidt som dette direktivs minimumskrav overholdes, kan gennemførelsen af direktivet ikke danne grundlag for at sænke det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagerne.

Artikel 24

Rapporter

1. Medlemsstaterne meddeler Kommissionen teksten til de nationale retsforskrifter, som de allerede har udstedt, eller som de udsteder på det område, der er omfattet af dette direktiv.

2. Medlemsstaterne forelægger hvert femte år Kommissionen en rapport om den praktiske gennemførelse af bestemmelserne i dette direktiv med angivelse af arbejdsmarkedsparternes synspunkter.

Kommissionen underretter Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Det Rådgivende Udvalg for Sikkerhed, Hygiejne og Sundhedsbeskyttelse på Arbejdspladsen herom.

3. Fra den 23. november 1996 forelægger Kommissionen hvert femte år Europa-Parlamentet, Rådet og Det Økonomiske og Sociale Udvalg en rapport om anvendelsen af dette direktiv under hensyntagen til artikel 22 og 23 samt stk. 1 og 2 i nærværende artikel.

Artikel 25

Vurdering af bestemmelserne for arbejdstagere om bord på havgående fiskerfartøjer

Senest den 1. august 2009 vurderer Kommissionen efter høring af medlemsstaterne og arbejdsmarkedets parter på europæisk plan, hvordan bestemmelserne fungerer for arbejdstagere om bord på havgående fiskerfartøjer, og det drøftes særligt, hvorvidt disse bestemmelser fortsat er hensigtsmæssige, særlig hvad angår sundhed og sikkerhed, med henblik på at foreslå passende ændringer, hvis det er nødvendigt.

Artikel 26

Vurdering af bestemmelserne for arbejdstagere, der er beskæftiget med rutebefordring af passagerer i byer

Senest den 1. august 2005 vurderer Kommissionen efter høring af medlemsstaterne og arbejdsmarkedets parter på europæisk plan, hvordan bestemmelserne fungerer for arbejdstagere, der er beskæftiget med rutebefordring af passagerer i byer, med henblik på om nødvendigt at foreslå passende ændringer, der kan sikre en sammenhængende og hensigtsmæssig strategi i denne sektor.

Artikel 27

Ophævelse

1. Direktiv 93/104/EF, som ændret ved det i bilag I, del A, anførte direktiv, ophæves, dog uden at medlemsstaternes forpligtelser med hensyn til den i bilag I, del B, anførte gennemførelsesfrist berøres heraf.

2. Henvisninger til det ophævede direktiv gælder som henvisninger til nærværende direktiv og læses efter sammenligningstabellen i bilag II.

Artikel 28

Ikrafttræden

Dette direktiv træder i kraft den 2. august 2004.

Artikel 29

Adressater

Dette direktiv er rettet til medlemsstaterne.

Udfærdiget i Bruxelles, den 4. november 2003.

På Europa-Parlamentets vegne	*På Rådets vegne*
P. COX	G. TREMONTI
Formand	*Formand*

BILAG I

DEL A

OPHÆVET DIREKTIV MED ÆNDRINGER

(artikel 27)

Rådets direktiv 93/104/EF	(EFT L 307 af 13.12.1993, s. 18)
Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/34/EF	(EFT L 195 af 1.8.2000, s. 41)

DEL B

FRISTER FOR GENNEMFØRELSE I NATIONAL RET

(artikel 27)

Direktiv	Frist for gennemførelse
93/104/EF	23. november 1996
2000/34/EF	1. august 2003 [1]

[1] Den 1. august 2004 for læger under uddannelse. Jf. artikel 2 i direktiv 2000/34/EF.

BILAG II

SAMMENLIGNINGSTABEL

Direktiv 93/104/EF	Nærværende direktiv
Artikel 1-5	Artikel 1-5
Artikel 6, indledende tekststykke	Artikel 6, indledende tekststykke
Artikel 6, nr. 1)	Artikel 6, litra a)
Artikel 6, nr. 2)	Artikel 6, litra b)
Artikel 7	Artikel 7
Artikel 8, indledende tekststykke	Artikel 8, indledende tekststykke
Artikel 8, nr. 1)	Artikel 8, litra a)
Artikel 8, nr. 2)	Artikel 8, litra b)
Artikel 9, 10 og 11	Artikel 9, 10 og 11
Artikel 12, indledende tekststykke	Artikel 12, indledende tekststykke
Artikel 12, nr. 1)	Artikel 12, litra a)
Artikel 12, nr. 2)	Artikel 12, litra b)
Artikel 13, 14 og 15	Artikel 13, 14 og 15
Artikel 16, indledende tekststykke	Artikel 16, indledende tekststykke
Artikel 16, nr. 1)	Artikel 16, litra a)
Artikel 16, nr. 2)	Artikel 16, litra b)
Artikel 16, nr. 3)	Artikel 16, litra c)
Artikel 17, stk. 1	Artikel 17, stk. 1
Artikel 17, stk. 2, indledende tekststykke	Artikel 17, stk. 2
Artikel 17, stk. 2, punkt 2.1	Artikel 17, stk. 3, litra a) til e)
Artikel 17, stk. 2, punkt 2.2	Artikel 17, stk. 3, litra f) og g)
Artikel 17, stk. 2, punkt 2.3	Artikel 17, stk. 4
Artikel 17, stk. 2, punkt 2.4	Artikel 17, stk. 5
Artikel 17, stk. 3	Artikel 18
Artikel 17, stk. 4	Artikel 19
Artikel 17a, stk. 1	Artikel 20, stk. 1, første afsnit
Artikel 17a, stk. 2	Artikel 20, stk. 1, andet afsnit
Artikel 17a, stk. 3	Artikel 20, stk. 2
Artikel 17a, stk. 4	Artikel 20, stk. 3
Artikel 17b, stk. 1	Artikel 21, stk. 1, første afsnit
Artikel 17b, stk. 2	Artikel 21, stk. 1, andet afsnit
Artikel 17b, stk. 3	Artikel 21, stk. 2
Artikel 17b, stk. 4	Artikel 21, stk. 3
Artikel 17b, stk. 5	Artikel 21, stk. 4
Artikel 17b, stk. 6	Artikel 21, stk. 5
Artikel 17b, stk. 7	Artikel 21, stk. 6
Artikel 17b, stk. 8	Artikel 21, stk. 7
Artikel 18, stk. 1, litra a)	—
Artikel 18, stk. 1, litra b), nr. i)	Artikel 22, stk. 1
Artikel 18, stk. 1, litra b), nr. ii)	Artikel 22, stk. 2
Artikel 18, stk. 1, litra c)	Artikel 22, stk. 3
Artikel 18, stk. 2	—
Artikel 18, stk. 3	Artikel 23
Artikel 18, stk. 4	Artikel 24, stk. 1

Direktiv 93/104/EF	Nærværende direktiv
Artikel 18, stk. 5	Artikel 24, stk. 2
Artikel 18, stk. 6	Artikel 24, stk. 3
—	Artikel 25 (1)
—	Artikel 26 (2)
—	Artikel 27
—	Artikel 28
Artikel 19	Artikel 29
—	Bilag I
—	Bilag II

(1) Direktiv 2000/34/EF, artikel 3.
(2) Direktiv 2000/34/EF, artikel 4.